

John McCormick

Zašto je Europa važna? Argumenti za Europsku uniju

Mate, Zagreb, 2015., 198 str.

John McCormick predstojnik je Jean Monnet katedre za studije Europske unije Sveučilišta u Indiani u Sjedinjenim Američkim Državama. Njegov znanstveni interes varira od politika zaštite okoliša, komparativne politike pa do europskih studija. Objavio je pozamašan broj djela o Europskoj uniji i drugim temama, poput *Razumijeti Europsku uniju*, *Europska velesila*, *Politike Europske unije* i *Suvremena Britanija*.

Knjiga *Zašto je Europa važna? Argumenti za Europsku uniju* nastoji demistificirati i približiti Europsku uniju čitateljima. Ona nije znanstveni rad i nije namijenjena isključivo akademskoj zajednici, već široj publici koja nastoji steći osnovna ili produbiti postojeća znanja o europskoj integraciji te onima koji žele propitati svoje, bilo pozitivne ili negativne, stavove o toj temi. Knjiga je podijeljena u devet poglavlja u kojima se Europu prikazuje u njenim bitnim odrednicama, od mirotvorca, tržišta i demokracije do političkoga modela i globalnog igrača.

U uvodu autor kreće od prikaza Europe kao kontinenta čija je povijest obilježena brojnim ratovima do Europe i njenih država koje su nakon Drugoga svjetskog rata uspjele pokrenuti suradnju koja je prešla u jedinstveni projekt i osigurala svojim članicama mir, ekonomski prosperitet i društveni napredak. No unatoč tim dostignućima, ne nedostaje kritika na njen račun. Od samih se početaka prognozira raspad integracije, a britanski je list *The Economist* još 1982. na naslovnoj stranici objavio nadgrobnji spomenik tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici. Činjenice, ističe autor, govore drugačije. Broj eurooptimista nadmašio je broj europesimista te, unatoč krizi, europsku ekonomsku

i monetarnu uniju i dalje podržava većina njenih građana. Odmah u uvodu autor identificira najproblematičniju zapreku debati o Europi – euroskepticizam, tj. EU-skepticizam. Time ne umanjuje važnost kritičkoga promišljanja o Europskoj uniji, koji je bitan element debate, nego nastoji razotkriti stvarne dosege i mogućnosti Unije, a Uniju pokušava osloboditi vela mitova i neopravdanih kritika s kojima se suočava. Kao ključan razlog za takve postupke autor ističe neznanje i manjak informacija. Stoga je ova knjiga odgovor na skepticizam i nastoji prikazati argumente u korist integracije te objasniti zašto je ona važna za Europu i ostatak svijeta.

Za kvalitetnu raspravu potrebne su kvalitetne definicije, pa autor u prvom poglavlju prikazuje što Europska unija jest. Glavna zapreka debati o Uniji je činjenica da malo ljudi zna kako EU funkcionira, dok ih većina ni ne zna što EU zapravo jest. Razni autori nudili su razne definicije poput konsocijacije, kvazifederacije, sustava *sui generis*. Kako bi čitatelju pomogao razumjeti što EU jest a što nije, autor prikazuje ključne crtice iz povijesti EU-a od njegova nastanka u obliku Europske zajednice za ugljen i čelik pa do Ugovora iz Maastrichta, navodeći pritom krize koje su se javljale. Time pokazuje da kriza nije neuobičajena pojava za EU te da je, prema riječima Jeana Monneta, Europa zbroj rješavanja tih kriza.

U Europskoj uniji, kao i u svakoj velikoj političkoj organizaciji, najčešća jedinica upravljanja je država. Države u modernom shvaćanju i nisu toliko nove tvorbe se te, uz sve prednosti i mane, njihovo mjesto u globalnome sustavu promijenilo krajem Drugoga svjetskog rata. Najprije zbog intenzivnije međunarodne suradnje te političke i ekonomske međuovisnosti koje su rezultirale nastankom brojnih međunarodnih organizacija. Zatim je proces globalizacije toliko povezo države i učinio ih međusobno ovisnima da ljudi nikad nisu bili pod tolikim utjecajima odluka koje se donose u drugim državama i na drugim kontinentima. Europska unija je sjecište država i međunarodnih organizacija te je bitno razlikovati njene međuvladine i nadnacionalne karakteristike, koje autor prikazuje pregledom ključnih europskih institucija.

Govoreći o Europskoj uniji i njejoj strukturi, razni analitičari, političari i mediji razvili su niz mitova koje autor svrstava u šest kategorija i nastoji polemizirati jesu li stvari zaista takve kakvima se nastoje prikazati. Prvi mit je taj da je Europska unija elitističkog karaktera i da njom upravljaju male skupine koje imaju neproporcionalan stupanj utjecaja.

Tom prigovoru autor suprotstavlja argument da je Europska unija elitistička koliko i njene države članice te da elitizam Unije proizlazi iz elitizma država članica. S druge strane, ističe autor, građani se mogu izravno uključiti u rad Unije, što često zanemaruju. Nadalje se Uniji zamjera da su njene institucije presnažne i da im nedostaje transparentnost kao i to da su neučinkovite. Jedan od mitova koji se također nastoji srušiti je i onaj o anti-EU stavu koji postaje sve rašireniji te gubitku nacionalne suverenosti. Autor priznaje da je integracija smanjila samostalnost odlučivanja država u određenim područjima, ali i bez Unije države bi izgubile samostalnost odlučivanja u tim područjima zbog utjecaja globalizacije. Konačno, autor debatira s kritikom da je EU povećao teret regulacije za države članice. Poseban dio poglavlja je posvećen Europskoj komisiji koju se najčešće kritizira da je birokratizirana, prevelika te da posjeduje velike ovlasti. Na koncu, autor zaključuje da je Europska unija konfederacija s nekoliko federalnih karakteristika pozivajući se na zaključke znanstvenika koji se bave istraživanjem Europske unije.

Drugo poglavlje razmatra Europu kao područje mira. Iako je Europa znatan dio povijesti provela u ratu, integracija je u fokus stavila nov model politike temeljen na suradnji, diplomaciji i povjerenju. Upravo je Europska unija, promicanjem suradnje, demokracije i slobodnoga tržišta, otvorila put prema miru. Naravno, autor ne zaboravlja zasluge drugih čimbenika koji su izravno ili neizravno utjecali na uspostavu i održanje mira na europskom kontinentu. Sjedinjene Američke Države su svojim angažmanom štitile europske države, a i NATO je bez sumnje akter koji je vojnom prijetnjom održavao mir.

No pozitivan mir nije moguće postići prijetnjom sile nego, kako tvrdi Immanuel Kant, napuštanjem stajaće vojske, samoodređenjem država i suzdržavanjem od tajnih ugovora i radnji koje bi mogle narušiti povjerenje među građanima. Europska integracija uklonila je klasične uzroke ratova poput nepovjerenja i borbe za resurse i moć. Autor navodi razloge zašto je Europa mirotvorna. Današnji je svijet još uvijek pun nesigurnosti te SAD i dalje izaziva divljenje svojom vojnom moći koja ostaje bitan faktor u očuvanju sigurnosti i autor ne umanjuje važnost vojne snage. No, kako ističe, ne treba se zavaravati misleći da EU, tj. njegove članice, nije bitan vojni čimbenik koji izdvaja velika sredstva za obranu. Autor međutim naglašava promjenu svijesti Europljana i njihovu želju da žive u postvojnom društvu te radije ulažu u infrastrukturu, škole, bolnice i kvalitetu života nego u oružje.

Usporedba sa SAD-om pokazuje kako Europa ima druge prioritete i kako je EU vođen načelima društvene moći, meke moći i multilateralizma. Pristup temeljen na vojnoj moći ne može riješiti sve niti može pružiti trajna rješenja. EU koji ističe mirotvorstvo doživljava se kao neutralan akter te mu rastu vjerodostojnost i normativna snaga jer ne predstavlja prijetnju drugima. Kao priznanje za ostvarenje i održavanje mira među državama članicama i trećim zemljama Europska unija nagrađena je 2012. godine Nobelovom nagradom za mir.

Treće poglavlje govori o Europi kao tržištu. Jedinstveno tržište i euro opipljivi su faktori u životu europskih građana. Jedinstveno je tržište uvelike promijenilo živote građana, a euro je pospešio ostvarenje četiriju temeljnih europskih sloboda. Statistike pokazuju kako građani ističu prednosti jedinstvenoga tržišta, i to u omjeru dva prema jedan. Konkretno, jedinstveno tržište im je omogućilo život, rad, školovanje i osnivanje poduzeća u drugim državama. Olakšalo je poslovanje unutar Unije te rušenje monopola, što se pozitivno odrazilo na kvalitetu i cijenu dobara i usluga kao i na prava i uvjete rada. Jedinstveno tržište je povećalo ugled EU-a u svijetu, europske kompanije su postale konkurentnije, program transeuropskih mreža uspio je povećati mogućnosti proizvođača i stvoriti nova radna mjesta, pa je EU postao privlačniji za strane investicije. No, autor naglašava kako posao nije završen, potrebno je ostvariti napredak u stvaranju jedinstvenog digitalnog tržišta, gdje EU zaostaje za SAD-om, te u poticanju *start-up* poduzeća u područjima biotehnologije i informacijskih tehnologija.

Iako je euro od 2007. bio uzdrman krizom, autor smatra kako je jedinstvena valuta pozitivan projekt koji doprinosi daljnjoj integraciji i osjećaju povezanosti. Većina građana eurozone ima pozitivan stav prema euru i smatra da ga se ne treba odreći. Euro je svojom stabilnošću i smanjenim troškovima za proizvođače i kupce dao zamah ekonomiji. Zajednička valuta, osim što je olakšala prekogranične transakcije i potaknula ulaganja, ima i psihološki učinak. Građani ne samo da ne moraju mijenjati valutu kad putuju u druge države članice eurozone nego im se strano čini poznatim te se osjećaju povezanim. Euro je stabilna i snažna valuta koja je ojačala položaj eurozone u odnosu na SAD i američki dolar koji dominira svjetskim tržištima, a do pojave eura nije imao znatnije konkurencije.

U četvrtom poglavlju autor razmatra Europu kao demokraciju. Kritičari najčešće ističu demokratski deficit EU-a. Autor naglašava kako

demokracičnost ovisi o načinu na koji je EU shvaćen. Ako je shvaćen kao federacija, tada je samo Europski parlament demokracičan u klasičnom smislu, no ako je shvaćen kao konfederacija, tada su interesi građana zastupljeni neizravno preko država članica jer je prema takvom shvaćanju EU zajednica država, a ne građana. Unatoč kontroverzama koji prate stupanj demokracije, većina europskih građana i dalje ima pozitivno mišljenje prema integraciji, iako, kako pokazuju statistike, o tome nemaju dovoljno znanja. Usto, većina europskih građana više vjeruje institucijama EU-a nego nacionalnim te smatraju da nacionalne države idu u krivom smjeru, a ne EU. Autor navodi niz načina na koji građani mogu utjecati na rad EU-a, poput izbora za Europski parlament, nacionalnih referenduma o europskim pitanjima, građanskih inicijativa i obraćanja europskom pučkom pravobranitelju te se osvrće na ljudska prava, njihovu zaštitu, kao i ulogu Vijeća Europe i EU-a u njihovu promicanju.

Peto poglavlje prikazuje Europu kao zajednicu iako se na prvi pogled čini kako je teško govoriti o zajednici kad postoje tolike razlike – od jezičnih, vjerskih do nacionalnih. Razlike su tu i autor ih ne zanemaruje, no nudi argumente u prilog tome da je integracija pomaknula Europljane u istom smjeru, omogućila zaštitu razlika uz istodobnu standardizaciju koja uklanja tehničke prepreke koje su još donedavno stajale na putu. No da bi mogli govoriti o zajednici, treba stvoriti osjećaj zajedničkog identiteta. Većina Europljana iskazuje povezanost s Europom i Europskom unijom te mogu isticati svoj regionalni, nacionalni i europski identitet jer jedan ne isključuje drugi. Tek kada se nađu u sredini različitoj od europske, uviđaju ono što ih veže. Još relativno nedavno Europljani su bili udaljeni jedni od drugih dok integracija nije stvorila povoljnije uvjete za kretanje, zapošljavanje i školovanje. Dio Europljana iskoristio je ovu pogodnost te ih autor naziva *Generacija E*. Raznim programima, od kulturnih preko ekonomskih do sveučilišnih inicijativa koje omogućuju povezivanje i mobilnost studenata i profesora, EU je približio Europljane. Autor pruža pregled shvaćanja i vrijednosti koje dijele Europljani, stavljajući ih u kontrast sa Sjedinjenim Državama. Europljani nisu odani samo državi nego i vrijednostima i idejama, a europska je integracija zajednička ideja i zajednički projekt koji ih spaja.

U šestom se poglavlju Europa prikazuje kao politički model, da bi u sedmom bila prikazana kao globalni igrač. Država kao politički model

ima svoje prednosti i mane. Budući da država ne može sama učinkovito riješiti sve izazove, prednosti se suradnje množe jer problemi s kojima susreće postaju prekogranične naravi. Integracija se pokazala kao model koji pomaže državama u rješavanju takvih problema. Upravo je europski pristup doveo do bolje suradnje i kompromisa, donositeljima odluka dao više resursa i talenata na raspolaganje te potaknuo težnju za ostvarenjem sve ambicioznijih ciljeva. Problemi sve više postaju zajednički, a time raste i potpora zajedničkom pristupu, posebno u određenim područjima. Autor daje pregled područja u kojima je suradnja uspješno provedena, ali i onih za koje građani smatraju da bi trebala postojati zajednička politika, poput obrane od terorizma, zaštite okoliša, energije i istraživanja.

Kada se govori o Europi kao političkom modelu, neizostavno se pojavljuje kritika prevelikog broja propisa, regulacija i oduzimanja suverenosti državama članicama donošenjem velikog broja direktiva. Autor nastoji pokazati čitatelju kako stvari nisu onakve kakvima ih prikazuju euroskeptici dajući primjere europskih propisa koji nadomještaju i nadograđuju nacionalne, propisa koji olakšavaju, a ne kompliciraju život građana. Usto, naglašava i to da je teško utvrditi točan broj europski propisa koji su na snazi. Činjenica je da postoji prostor za poboljšanje i da europske institucije nisu savršene, kao, uostalom, ni nacionalne. Istina je i to da su neki doneseni propisi, primjerice propis o klasifikaciji voća i povrća prema njihovu izgledu, bili komični i stoga omiljeni među kritičarima. Čitatelju se pruža uvid u to da ni države nisu imune na takve propise, navodeći niz sličnih primjera iz nacionalnih zakonodavstava. Budući da su regionalne integracije globalni fenomen, neke su države članice niza integracija. Nakon 1945. nastaje niz regionalnih integracija na koje europska integracija utječe i glavno im je uporište.

EU je globalni igrač te sve veći broj Europljana podržava zajedničko djelovanje u vanjskoj politici. Autor pojašnjava da države članice, ma kako politički i ekonomski snažne bile, samostalno ne mogu imati jednak utjecaj kakav imaju kao članice Unije. Male države, koje bez članstva u EU-u ne bi imale utjecaja u globalnoj areni, kao članice taj utjecaj dobivaju. No uloga EU-a se još uvijek zanemaruje jer se Unija ne oslanja na tradicionalne utjecaje poput vojne moći, nego koristi nov pristup temeljen na diplomaciji, suradnji i konsenzusu. Iako EU nema klasičan utjecaj poput SAD-a, njegovo tržište, trgovinska moć i udio u razvojnoj

pomoći daje mu normativan utjecaj. Europska unija je najveći trgovinski blok na svijetu o čemu govore brojke i primjeri trgovinskih postignuća, koje iznosi autor. Njemačka, Francuska i Velika Britanija, iako snažne trgovinske sile, ne mogu dobiti utakmicu sa SAD-om, Kinom i Japanom. Zanimljiv primjer Unijine snage su pregovori unutar Svjetske trgovinske organizacije gdje se Unija suprotstavlja SAD-u i Kini. Iako u tome nije uvijek uspješna, autor tvrdi kako nijedna njezina članica pojedinačno ne bi imala toliko utjecaj kakav ostvaruju zajedno. Integracija ne samo da je trgovinski nadmašila konkurente nego je ojačala europske međunarodne kompanije koje zahvaljujući jedinstvenome tržištu uspješno konkuriraju američkim i japanskim tvrtkama te je njihov broj nadmašio konkurenciju. Autor pruža uvid u načine kako EU štiti potrošače i navodi primjere suprotstavljanja Unije stranim kompanijama, za što vlade država članica samostalno ne bi imale ni ekonomske ni političke snage.

Pretposljednje poglavlje sumira postignuća i nedostatke Europske unije te pruža uvid u mogućnosti promjena europskog projekta. Autor tvrdi da je Europa ušla u kružni tok iz kojeg postoji pet mogućih izlaza. Prvi bi bio kraj EU-a ili izlazak barem jedne članice. Drugi bi bio povratak na staro, tj. povratak na same osnove jedinstvenoga tržišta. Treći moguća izlaz je stagnacija, uz pretpostavku rješavanja krize eura. Posljednje dvije mogućnosti su stvaranje federacije ili konfederacije. Budući da je federacija zbog snažna otpora nacionalnih vlada i euroskeptika u dogledno vrijeme malo vjerojatna, autor izdvaja prednost definiranja EU-a kao konfederacije, tj. onog što on *de facto* i jest, jer zadržava najbolje od onoga što je EU postigao, a Europljanima omogućuje bolje razumijevanje njegova rada. Autor ističe i važnost uključivanja Europljana u debatu, a odgovornost za to leži na političkim elitama, novinarima, znanstvenicima i europskim institucijama. Europa ima još puno posla oko strukture samih institucija, njihovih međusobnih odnosa, poboljšanja cjelokupnog europskog projekta te završavanja nedovršenih projekata kao što su jedinstveno tržište i zajednička vanjska politika. Prelazak s jednog projekta na drugi i počinjanje novih bez da se dovrše započeti, treba prekinuti da bi ukupni rezultati bili bolji.

Autor je posljednje poglavlje iskoristio za isticanje 20 razloga zašto je Europa važna. EU je svojim radom kvantitativno i kvalitativno poboljšao život Europljana. Jedan je dio njegovih dostignuća imao specijalizirane učinke, drugi je donio općenitije koristi državama članica-

ma, a treći imao globalni utjecaj. Autor navodi razloge zašto je Europa važna i zašto EU zasluži potporu. EU je projekt koji je donio mnoge promjene i opipljive koristi Europljanima, od ekonomskog napretka do mirnog i sigurnog života, ali istodobno i projekt kojem se odaje premalo priznanja. Autor poziva na promjene kako bi se postigla veća uključenost i bolje razumijevanje, a time konstruktivnija i kvalitetnija debata o Europi.

Florijan Bašić